

Døgnplasser i det psykiske helsevernet 2016

Nr. 05/2017

 Helsedirektoratet

Analysenotat 05/17 SAMDATA Spesialisthelsetjenesten

Publikasjonens tittel: Døgnplasser i det psykiske helsevernet 2016

Nr: SAMDATA spesialisthelsetjeneste 05 /2017

Utgitt av: Helsedirektoratet

Avdeling: Økonomi og Analyse

Kontaktperson: Per Bernhard Pedersen

Ansvarlig: Beate Margrethe Huseby

Postadresse: Pb. 7000 St Olavs plass, 0130 Oslo

Besøksadresse: Sluppenveien 12 C, Trondheim

Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01

www.helsedirektoratet.no

Forfattere: Per Bernhard Pedersen
Marit Sitter

Illustrasjon: Bente Restad

SAMMENDRAG

I dette notatet presenteres tall for utviklingen i antall døgnplasser i det psykiske helsevernet. Det er en målsetting å forskyve aktiviteten fra sykehus til distriktpsikiatriske sentre, (DPS) og fra døgnavdelinger til poliklinisk virksomhet. Vi har derfor også sett på fordelingen av døgnplasser innad i det psykiske helsevernet for voksne.

Fra 1998 til 2016 har tallet på døgnplasser i det psykiske helsevernet for barn og unge holdt seg stabilt rundt 300 plasser. På grunn av økende befolkningstall reduseres likevel raten likevel med 7 prosent, fra en rate på 2,8 i 1998 til en rate på 2,6 i 2016.

Fra 1998 til 2016 ble plasstallet i tjenestene for voksne samlet sett redusert med 40 prosent. Justert for befolkningsvekst er nedgangen 49 prosent. Fra 2015 til 2016 var nedgangen 3 prosent. Plasstallet ved sykehusene har blitt redusert gjennom hele perioden. Nedgangen i raten er på 48 prosent. DPS-ene økte plasstallet i første del av perioden, men siden 2004 har raten igjen blitt redusert. Raten for DPS-ene var i 2016 18 prosent lavere enn i 1998.

I det psykiske helsevernet for barn og unge var det i 2016 fortsatt store regionale forskjeller i kapasitet målt ved døgnplasser i forhold til befolkning. Disse forskjellene øker ytterligere når tallene brytes ned på helseforetakenes opptaksområder innad i regionene.

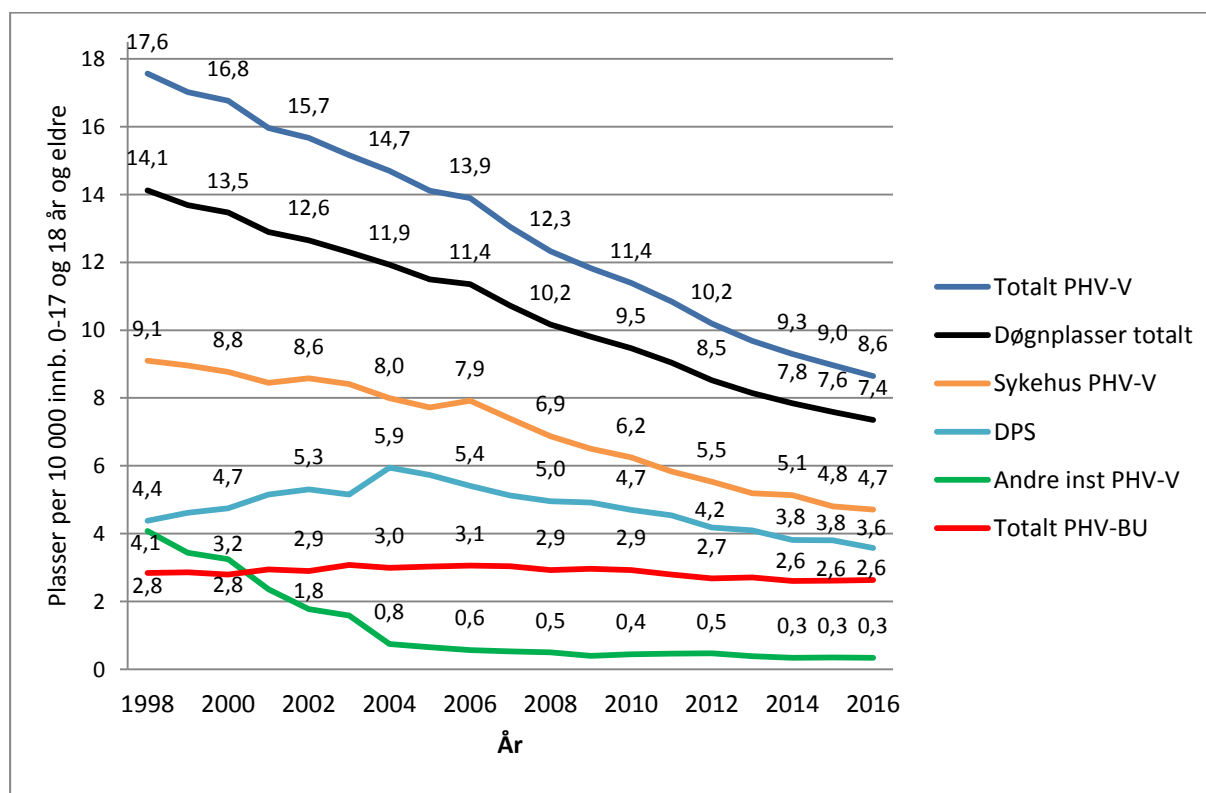
De regionale forskjellene er mindre innad i det psykiske helsevernet for voksne, men også her fant vi forskjeller når tallene brytes ned på foretaksområder. Det var i 2016 fortsatt store geografiske forskjeller i fordelingen av døgnplasser mellom ulike institusjonstyper. De siste årene har andel plasser ved DPS holdt seg stabil på landsbasis.

DØGNPLASSER I DET PSYKISKE HELSEVERNET 2016

Nasjonale utviklingstrekk

Figur 1 og tabell 1 viser utviklingen i døgnkapasiteten i det psykiske helsevernet over perioden 1998-2016. Figur 1 viser utviklingen i raten, det vil si døgnplasser per 10 000 innbyggere i målgruppen for tjenesten (0-17 år, 18 år og eldre, samt totalt). Tabell 1 viser absolutt-tallene som ligger til grunn for beregningene. I det psykiske helsevernet for voksne er tallene brutt ned på sykehus, DPS og «andre institusjoner». Den siste gruppen omfatter sykehjem og enkelte spesialinstitusjoner som ikke har et avgrenset opptaksområde.

Figur 1 Døgnplasser per 10 000 innbyggere 0-17 år (PHV-BU), 18 år og eldre (PHV-V), samt totalt.

Tabell 1 Døgnplasser i det psykiske helsevernet etter institusjonstype og sektor 1998-2016.

	Døgnplasser PHV-BU	Døgnplasser PHV-V				Døgnplasser totalt
		Sykehus	DPS	Andre inst.	Totalt VOP	
1998	296	3 098	1 492	1 390	5 980	6 276
1999	301	3 070	1 581	1 177	5 828	6 129
2000	297	3 018	1 634	1 117	5 769	6 066
2001	315	2 920	1 782	815	5 517	5 832
2002	312	2 982	1 845	618	5 445	5 757
2003	333	2 940	1 801	555	5 296	5 629
2004	326	2 814	2 091	264	5 169	5 495
2005	331	2 740	2 033	232	5 005	5 336
2006	335	2 838	1 939	203	4 980	5 315
2007	334	2 689	1 865	192	4 746	5 080
2008	323	2 539	1 833	185	4 557	4 880
2009	329	2 438	1 844	151	4 433	4 762
2010	326	2 377	1 788	169	4 334	4 660
2011	313	2 257	1 757	180	4 194	4 507
2012	301	2 174	1 645	185	4 004	4 305
2013	305	2 069	1 634	154	3 857	4 162
2014	293	2 077	1 543	137	3 757	4 050
2015	295	1 964	1 557	143	3 664	3 959
2016	298	1 946	1 478	143	3 567	3 865

Plasstallet i det psykiske helsevernet for barn og unge har holdt seg stabilt gjennom perioden. På grunn av vekst i barne- og ungdomsbefolkningen, har raten likevel blitt redusert med 7 prosent, fra en rate på 2,8 i 1998 til en rate på 2,6 i 2016. Av de 298 plassene ble 85 rapportert å være akutt plasser. To institusjoner hadde etablert en ordning med «brukerstyrte plasser», der pasienten ved behov kan kontakte institusjonen direkte.

Fra 1998 til 2016 ble plasstallet i tjenestene for voksne samlet sett redusert med 40 prosent. Justert for befolkningsvekst er nedgangen 49 prosent. Fra 2015 til 2016 var nedgangen 3 prosent. Plasstallet ved sykehusene har blitt redusert gjennom hele perioden. Nedgangen i raten er på 48 prosent. DPS-ene økte plasstallet i første del av perioden, men siden 2004 har raten igjen blitt redusert. Ratene for DPS-ene var i 2016 18 prosent lavere enn i 1998. Siste året var nedgangen 6 prosent. Gruppen «andre institusjoner» har i løpet av perioden på det nærmeste blitt avviklet (92 prosent reduksjon i raten).

Av de totalt 3 567 plassene i tjenestene for voksne rapporteres 929 plasser å være i akuttavdelinger, 219 i sikkerhetsavdelinger, 292 i alderspsykiatriske avdelinger og 14 plasser i rusavdelinger. 60 institusjoner har etablert en ordning med «brukerstyrte plasser».

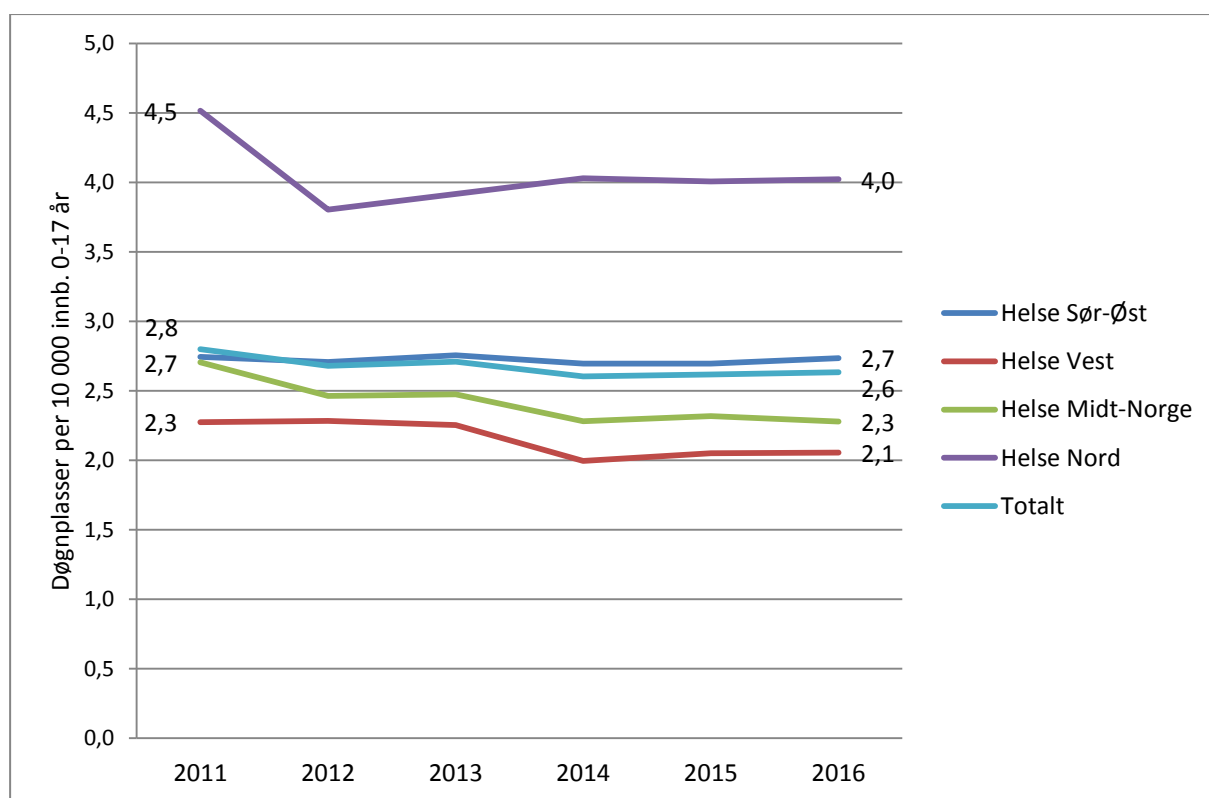
DØGNPLASSER I DET PSYKISKE HELSEVERNEN 2016

Tallene representerer kapasiteten mot slutten av året. Institusjonene har i varierende grad stengt i perioder. Justerer vi for dette var plasstallet i 2016 3 419 i tjenestene for voksne, og 251 i tjenestene for barn og unge.

Regional utvikling og forskjeller

Figur 2 viser utviklingen i døgnplassraten i det psykiske helsevernet for barn og unge over perioden 2011-2016. Plassene er fordelt ut fra andel døgnpasienter hver av regionene har hatt ved den enkelte institusjon i løpet av året (se metodeavsnittet bakerst i notatet).

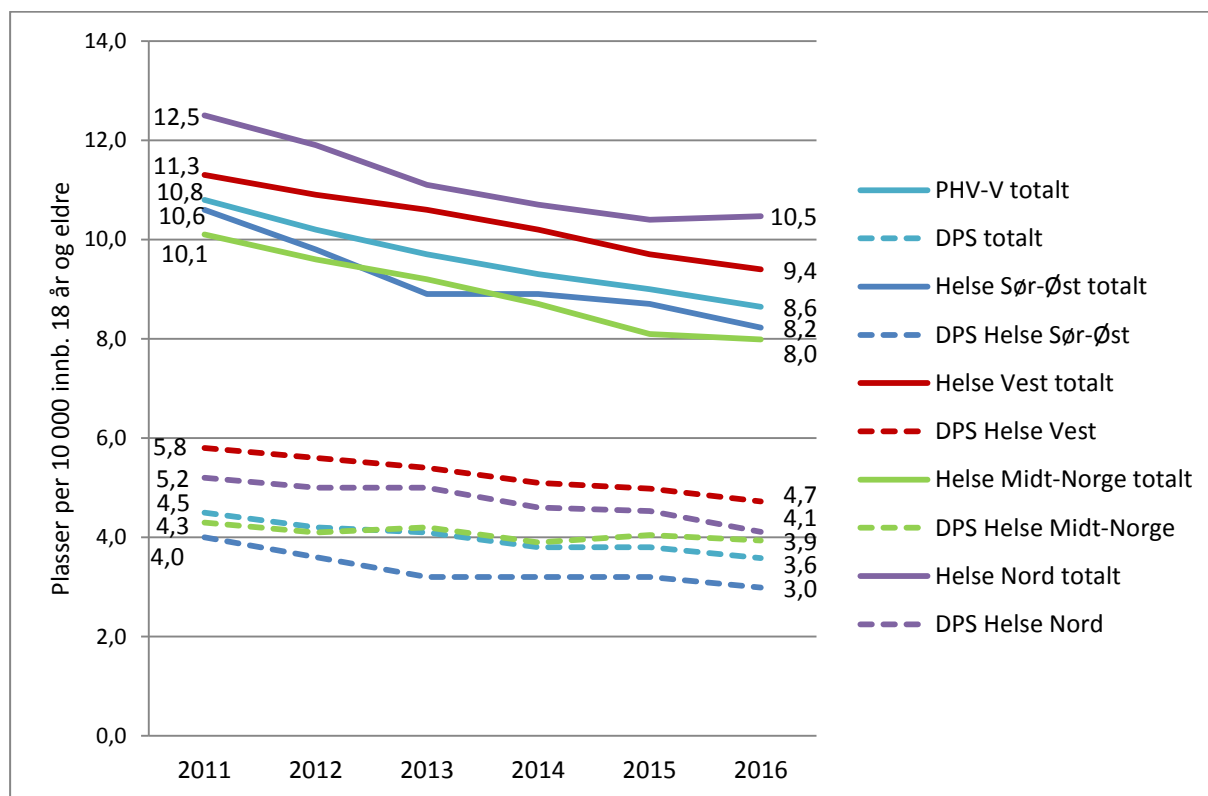
Figur 2 Døgnplasser i det psykiske helsevernet for barn og unge 2011-2016. Bostedsområder. Rate per 10 000 innbyggere 0-17 år.

Tre av fire regioner har hatt nedgang i raten. I Helse Sør-Øst har raten holdt seg stabil. Helse Nord har nær dobbelt så høy rate som Helse Vest og Helse Midt-Norge

Figur 3 viser den tilsvarende utviklingen i det psykiske helsevernet for voksne. Plassene er her fordelt ut fra andel oppholdsdøgn hver av regionene har hatt ved den enkelte institusjon i løpet av året. I tillegg til samlet plasstall har vi sett på plassene ved DPS.

Figur 3 Døgnplasser i det psykiske helsevernet for voksne totalt og ved DPS. Per 10 000 innbyggere 18 år og eldre. Helseregioner 2011-2016.

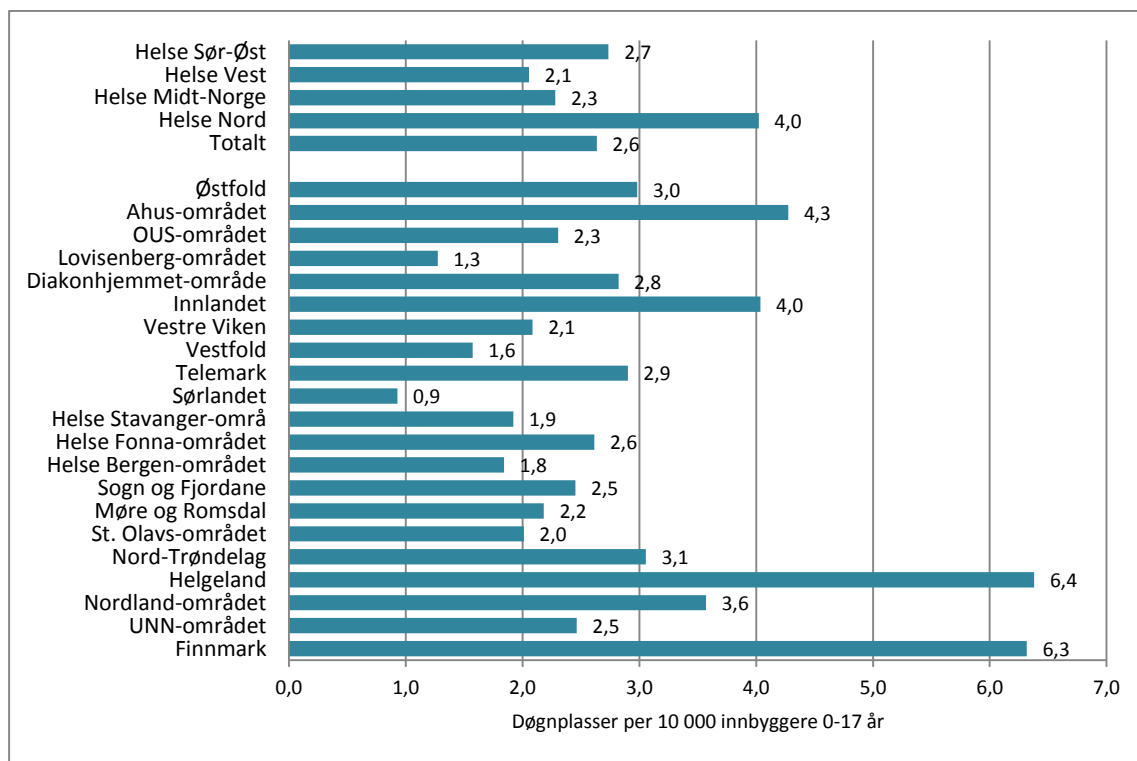

Helse Nord og Helse Vest har gjennomgående noe høyere totalrate enn Helse Midt-Norge og Helse Sør-Øst. Over perioden 2011 til 2016 finner vi om lag samme nedgang i totalraten og i raten for DPS-ene. Andel plasser ved DPS-ene har dermed holdt seg stabil. Helse Sør-Øst, Helse Vest og Helse Nord har noe kraftigere nedgang ved DPS-ene enn i plassraten samlet, mens det motsatte er tilfelle i Helse Midt-Norge.

I figur 4 og 5 har vi brutt ned plassraten på bostedsområden for helseforetakene i henholdsvis psykisk helsevern for barn og unge og for voksne i 2016. Ytterligere tall finnes på Helsedirektoratets hjemmesider.

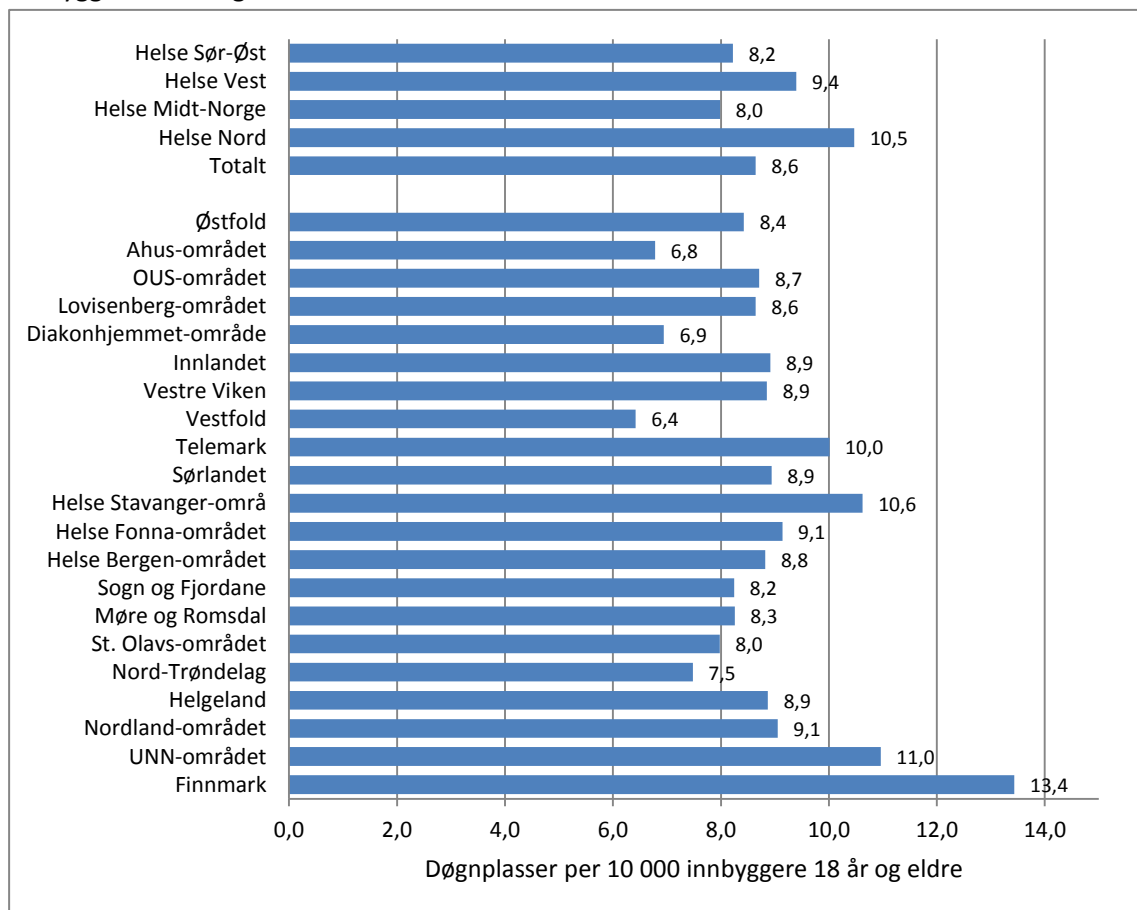
DØGNPLASSER I DET PSYKISKE HELSEVERNET 2016

Figur 4 Døgnplasser i det psykiske helsevernet for barn og unge i 2016. Bostedsområder. Rater per 10 000 innbyggere 0-17 år.

Som det framgår av figuren er det til dels betydelige rateforskjeller mellom foretakene innad i hver av regionene. For helseforetaksområdene med de høyeste ratene er det i tillegg til høy kapasitet i egne helseforetak, betydelig bruk av tjenester i andre foretak. For pasienter fra Helgeland benyttes døgntilbud ved Nordlandssykehuset, og pasienter fra Finnmark mottar noe døgnbehandling ved UNN. Plassene er fordelt ut fra andel døgnpasienter hvert helseforetak har hatt ved den enkelte institusjon i løpet av året, dette vil kunne ha større utslag enn ved bruk av andel oppholdsøgn.

Figur 5 Døgnplasser i det psykiske helsevernet for voksne i 2016. Bostedsområder. Rater per 10 000 innbyggere 18 år og eldre.

Helse Nord og Helse Vest har gjennomgående høyere rater enn Helse Midt-Norge og Helse Sør-Øst. Gjennomsnittstall for regionene dekker imidlertid over betydelige forskjeller innad i regionene. Telemark har 56 prosent høyere rate enn Vestfold. I Helse Nord har Finnmark 51 prosent høyere rate enn Helgeland.

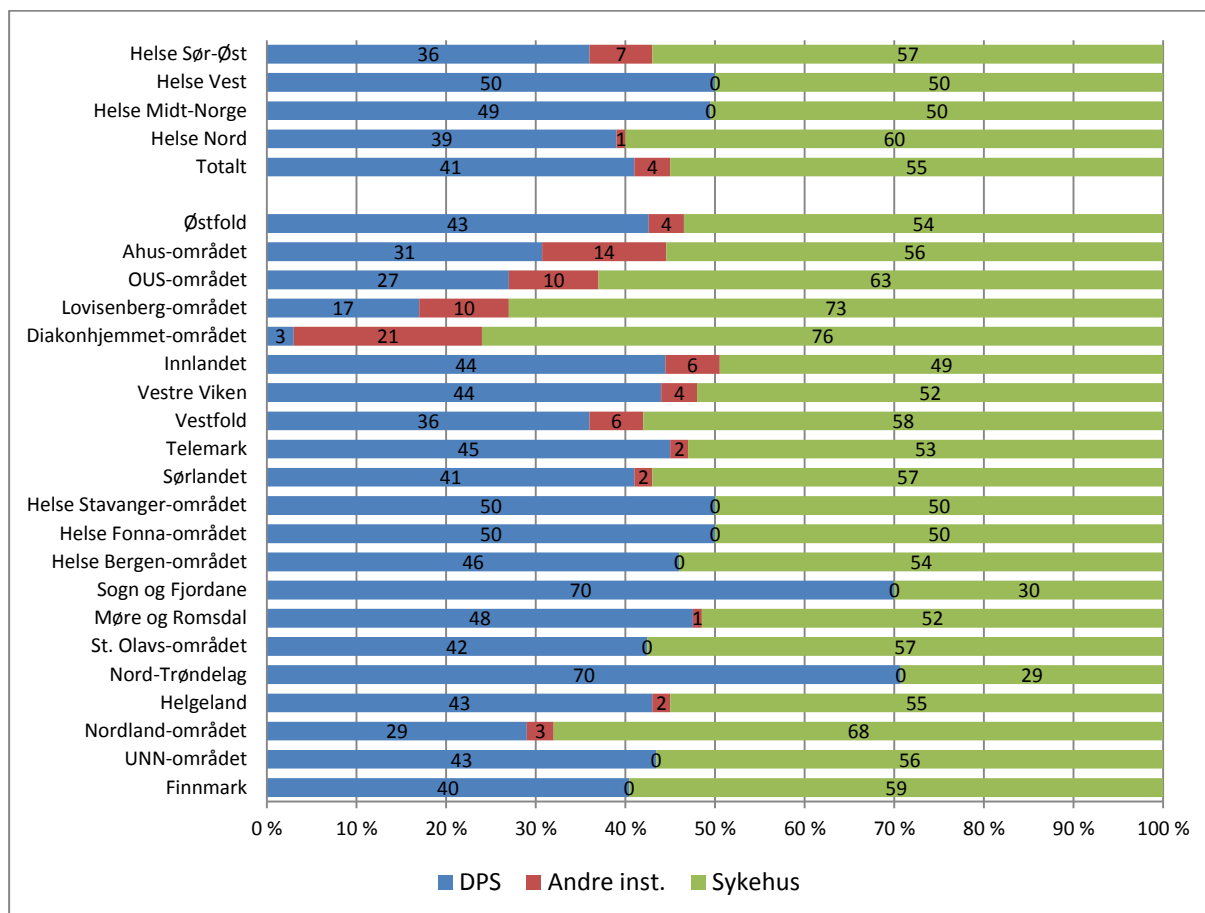
I tabell 2 Har vi brutt ned ratene for 2016 på ulike institusjonstyper. Figur 6 viser den prosentvise fordelingen av plassene.

DØGNPLASSER I DET PSYKISKE HELSEVERNET 2016

Tabell 2 Døgnplasser etter institusjonstype i det psykiske helsevernet for voksne. Per 10 000 innbyggere 18 år og eldre og andel av plasstallet totalt. Bostedsområder 2016.

	Plasser per 10 000 innbyggere			
	Sykehus	DPS	Andre inst.	Totalt
Helse Sør-Øst	4,7	3,0	0,6	8,2
Helse Vest	4,7	4,7	0,0	9,4
Helse Midt-Norge	4,0	3,9	0,0	8,0
Helse Nord	6,2	4,1	0,1	10,5
Totalt	4,7	3,6	0,3	8,6
Østfold	4,5	3,6	0,3	8,4
Ahus-området	3,8	2,1	0,9	6,8
OUS-området	5,5	2,4	0,8	8,7
Lovisenberg-området	6,3	1,5	0,9	8,6
Diakonhjemmet-området	5,3	0,2	1,5	6,9
Innlandet	4,4	3,9	0,6	8,9
Vestre Viken	4,6	3,9	0,4	8,9
Vestfold	3,8	2,3	0,4	6,4
Telemark	5,4	4,5	0,2	10,0
Sørlandet	5,1	3,7	0,2	8,9
Helse Stavanger-området	5,3	5,3	0,0	10,6
Helse Fonna-området	4,6	4,6	0,0	9,1
Helse Bergen-området	4,8	4,0	0,0	8,8
Sogn og Fjordane	2,5	5,8	0,0	8,2
Møre og Romsdal	4,3	3,9	0,0	8,3
St. Olavs-området	4,6	3,4	0,0	8,0
Nord-Trøndelag	2,2	5,3	0,0	7,5
Helgeland	4,9	3,8	0,2	8,9
Nordland-området	6,2	2,6	0,3	9,1
UNN-området	6,2	4,8	0,0	11,0
Finnmark	8,0	5,4	0,0	13,4

Figur 6 Døgnplasser etter institusjonstype. Prosent. Foretaksområder 2016.

Som det framgår av tabellen er det store forskjeller i utbyggingsmønsteret. Helse Nord og Helse Sør-Øst har gjennomgående en lavere andel plasser ved DPS, og en tilsvarende høyere andel plasser ved sykehus. Brutt ned på foretaksområder blir forskjellene enda tydeligere. OUS, Lovisenberg og Diakonhjemmet har mellom 63 og 76 prosent av plassene ved sykehus, mot 55 prosent på landsbasis. Hovedstadsområdet har i tillegg et betydelig innslag av plasser ved «Andre institusjoner», slik at andelen ved DPS blir lav.

Data og metode

Opplysninger om antall plasser er innsamlet av Statistisk sentralbyrå. Vi har tatt utgangspunkt i tall som viser kapasiteten mot slutten av året. Det samles nå også inn tall som viser kapasitet justert for feriestengninger med videre. I det psykiske helsevernet for voksne reduserer dette kapasiteten fra 3 567 til 3 419. I det psykiske helsevernet for barn og unge reduseres kapasiteten fra 298 til 251 plasser.

DØGNPLASSER I DET PSYKISKE HELSEVERNET 2016

Plasstallene er justert for bruk av plasser utenfor eget foretak. I det psykiske helsevernet for barn og unge fordeles plassene ved hver institusjon ut på bostedsområder ut fra andel døgnpasienter fra hvert område. I det psykiske helsevernet for voksne fordeles plassene ut fra antall oppholdsdøgn fra hvert område. Opplysninger om dette er hentet fra data innsamlet av Norsk pasientregister.

Postadresse: Pb. 7000,

St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: +47 810 20 050

Faks: +47 24 16 30 01

E-post: postmottak@helsedir.no

www.helsedirektoratet.no